

skills development of middle preschool age children is more successful if non-traditional drawing techniques are used.

Key words: fine motor skills, fine arts, non-traditional drawing techniques, middle preschool aged children, fingers movement.

Стаття надійшла до редакції 04.08.2021

УДК 316.4

DOI: [https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2\(54\).241387](https://doi.org/10.18524/2707-0409.2021.2(54).241387)

Кармалюк С. П.

кандидат історичних наук, доцент кафедри педагогіки та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

e-mail: s.karmaliuk@chnu.edu.ua

ORCID ID 0000-0002-4944-1638

Сенчонок Ю. О.

магістр соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича

e-mail: senchonok.yuliia@chnu.edu.ua

ВПЛИВ САМООЦІНКИ ОСОБИСТОСТІ НА ВИБІР ПРОФЕСІЇ ТА АДАПТАЦІЮ ДО НАВЧАННЯ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розглянуто проблему професійного самовизначення молодих людей у контексті вибору майбутньої професії. Результати дослідження дали змогу оцінити рівень адаптованості першокурсників до нових умов навчальної діяльності та нового колективу, також вдалось визначити, які фактори сприяли вибору майбутньої професії. З'ясовано проблему соціальних факторів як важливого чинника кар'єрних орієнтацій. Розглянуто ключові підходи до питання вибору майбутньої сфери професійної діяльності на базі особистісних характеристик студентів-першокурсників.

Ключові слова: адаптація, професійне самовизначення, самосвідомість, самооцінка, здібності, кар'єра.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси, що притаманні економічному та політичному життю українського суспільства, значною мірою впливають на процес працевлаштування молодих людей. Сьогодні основним фактором соціальної мобільності молоді є професія, адже в постіндустріальному суспільстві, де розвиток передових технологій спонукає до серйозних змін в організації праці, випускники закладів вищої

освіти потребують високого рівня підготовки та належної кваліфікації. Як результат, актуальності та гостроти набуває проблема профорієнтаційної роботи з молоддю. Адже вибір професії — це не одномоментний акт, а процес, що складається з ряду етапів, тривалість яких залежить від зовнішніх умов та індивідуальних особливостей суб'єкта вибору професії. Тим паче, як стверджує Юваль Харарі, «найімовірніше, на нас чекає каскад все більших змін, якщо врахувати, що штучний інтелект ще й близько не розкрив свого потенціалу. Робочі місця зникатимуть, з'являться нові, але потім і ця робота зміниться і зникне. Якщо раніше люди боролися з експлуатацією, то в ХХІ столітті будуть по-справжньому боротися з непотрібністю» [11].

Отже, проблема адаптації до навчання за обраною професією, є досить актуальною й вимагає як спеціального теоретичного вивчення процесу, так й експериментальної перевірки.

Для нашого дослідження важливе значення мають напрацювання відомих науковців Андреевої Д. А. [2], Варнавських Н. М. [3], Клімова Є. А. [7], Корнієнко І. О. [8], Лозовецької В. Т. [9], Миколаєнка А. [10] та багатьох інших, які присвячені висвітленню особливостей готовності випускників шкіл — майбутніх фахівців до свідомого вибору професії

Проведені раніше дослідження показали, що лише незначна частина старшокласників адекватно оцінюють свої можливості і серйозно ставляться до вибору майбутньої спеціальності. На думку професора В. Лозовецької, «профорієнтація у сучасних умовах все ще не досягла своїх головних цілей — готовності до професійного самовизначення, що відповідає індивідуальним здібностям кожної особистості та потребам сучасного ринку праці» [9, с. 23].

Ілля Кенігштейн звернув увагу на те, що ще кілька років тому Британський парламент закликав готувати британських школярів до серйозної конкуренції на ринку праці. «Парламент Великобританії вважає, що система освіти повинна адаптуватися до мінливого ринку праці та відмовитися від викладання застарілих навичок, щоб не сформувати клас непотрібних людей» [6]. Інші дослідники та науковці вважають, що професійні наміри будуть більш стійкими, а оволодіння діяльністю відбуватиметься швидше й ефективніше, якщо ключовою причиною

вибору майбутньої професії випускниками шкіл буде розуміння і свідомий вибір змісту діяльності [1, с. 227].

Метою дослідження є визначення впливу соціально-психологічних та особистісних факторів на процес професійної адаптації студентів спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

Результати дослідження. В 2017, 2018 та 2019 роках на базі факультету педагогіки, психології та соціальної роботи Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича були проведені опитування студентів, аби зрозуміти, що спонукало першокурсників до вибору професії та як вони адаптувалися до навчального процесу.

В дослідженні брали участь юнаки та дівчата у віці від 17 до 19 років, які навчаються на першому курсі за спеціальностями «Соціальна робота» та «Психологія».

Щоб досягти, в контексті проведеного дослідження, об'єктивних результатів було використано ряд адаптованих методик й опитувальників. Зокрема, використавши диференційно-діагностичний опитувальник, ми змогли виявити, який вид діяльності в тій чи іншій мірі підходить учасникам дослідження, відповідно до класифікації типів професій Є. А. Клімова. Для вивчення рівня самооцінки першокурсників було використано «Метод ранжирування» [7, с. 85]. Адапована версія цієї методики пропонує учасникам опитування на вибір 20 якостей, з яких вони мають обрати 10, котрі, на їхню думку, притаманні саме їм. Обрані якості вони мали записати: в 1-й ряд — за рівнем їх домінації в учасника дослідження, в 2-й ряд — за рівнем їх домінації в ідеалі учасника дослідження.

Ми також вирішили визначити, чи впливає усвідомлений вибір професії на процес адаптації першокурсників. Для цього використали методика Т. Д. Дубовицької і А. В. Кривола «Адаптованість студентів у вузі». Методика являє собою набір з 16 суджень, стосовно яких студенти повинні висловити ступінь своєї згоди. Також ми використали багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна. Опитувальник містить 165 питань і на

кожне твердження учасник повинен відповісти «так» або «ні». Ця методика допомогла дослідити особистісні здібності першокурсників до адаптації, оцінивши їх нервово-психічну стійкість (поведінкову регуляцію), комунікативні здібності та рівень моральної нормативності.

У 2017 році в дослідженні брала участь 31 особа: 12 юнаків і 19 дівчат, в 2018 році ми провели порівняльне дослідження у якому брали участь 39 осіб: 12 юнаків і 27 дівчат, а в 2019 році проведено третє дослідження. У ньому взяли участь 52 особи: 17 юнаків та 35 дівчат.

Отже, всі учасники дослідження обрали професію соціального працівника або психолога, тобто відповідно до класифікації типів професій Є. А. Климова — професію типу «людина — людина».

Існують певні психологічні вимоги до професії даного типу: прагнення до спілкування та вміння легко вступати в контакт з незнайомими людьми; стійке хороше самопочуття при роботі з людьми; доброзичливість, чуйність; витримка, вміння стримувати емоції; здатність аналізувати поведінку оточуючих і свою власну; розуміти наміри і настрої інших людей, вміння залагоджувати розбіжності між ними, організувати їх взаємодію; -здатність подумки ставити себе на місце іншої людини; здатність володіти мовою, мімікою, жестами; розвинена мова, здатність знаходити спільну мову з різними людьми, вміння переконувати людей; акуратність, пунктуальність, зібраність; знання психології людей [7, с. 111].

Вибір професії відображає певний рівень особистих домагань, які базуються на оцінці своїх здібностей і можливостей.

В ході бесіди ми з'ясували наступне:

а) 23 особи (2017 р.), 29 осіб (2018 р.), й 40 осіб (2019 р.) вважають, що їм притаманна більшість якостей, які необхідні для роботи за обраною професією;

8 осіб (2017 р.), 10 осіб (2018 р.) 12 осіб (2019 р.) вважають, що із запропонованих якостей вони можуть виділити у себе лише 4–5.

б) 21 особа (2017 р.), 28 осіб (2018 р.) 42 особи (2019 р.) обрали професію, керуючись інтересом до змісту праці і ретельним аналізом своїх можливостей;

10 осіб (2017 р.), 11 осіб (2018 р.) 10 осіб (2019 р.) відповіли, що їх вибір був випадковим, тобто вони вибрали професію, керуючись випадковими чинниками;

в) 25 осіб (2017 р.), 33 особи (2018 р.) 45 осіб (2019 р.) хотіли б працювати за обраною спеціальністю;

6 людей (2017 р.), 5 осіб (2018 р.) 7 осіб (2019 р.) не хотіли б іти працювати за обраною спеціальністю.

За результатами бесіди ми бачимо, що ті учасники дослідження, у яких самооцінка завищена або занижена, частково переоцінюють або недооцінюють свої здібності та можливості й вибрали професію необґрунтовано.

Наше дослідження також передбачало вивчення особливостей психологічної адаптації першокурсників. Мета експерименту — підтвердити, що особи, які обрали професію, керуючись інтересом до змісту праці і ретельним аналізом своїх можливостей, досить швидко адаптуються до оточуючого середовища та умов навчання. Також ми бажали підтвердити теорію, що вибір професії відповідно до класифікації типів професій Є. А. Климова впливає на адаптивні здібності.

Використана методика Т. Д. Дубовицької і А. В. Крилова показала, що серед першокурсників представлені всі показники адаптації як до навчальної групи, так і до навчальної діяльності.

Як бачимо з результатів наведених в таблиці 1, в 2017 році серед першокурсників переважали низькі показники адаптації як до навчальної групи, так й до навчального процесу.

Таблиця 1

**Особливості адаптованості здобувачів вищої освіти
(показники за 2017 рік)**

Шкали	Низькі показники адаптації		Високі показники адаптації	
	Кількість	%	Кількість	%
Адаптованість до навчальної групи	18	58	13	42
Адаптованість до навчання	19	61	12	39

Можна простежити невелику диференціацію між студентами спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія». Соціальні працівники краще адаптувались до навчальної діяльності, в той час як психологи показали кращий результат адаптованості до навчальної групи (рис. 1).

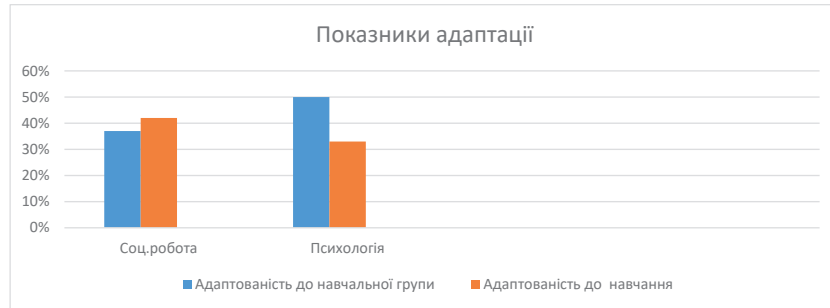

Рис. 1. Диференціація показників адаптованості студентів спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2017 рік)

Низькі показники за шкалою адаптованості до навчальної групи свідчать про труднощі, які студенти мають у спілкуванні з однокурсниками. Студент тримається осторонь, проявляє стриманість у відносинах. Йому важко знайти спільну мову з однокурсниками, він не поділяє прийняті в групі норми і правила, не зустрічає розуміння і прийняття своїх поглядів з боку однокурсників, не може звернутися до них за допомогою.

Результати опитування в 2018 році, представлені в таблиці 2 показали, що лише 7 студентів (18 %) мають низькі показники адаптованості до навчальної групи, а 32 студенти (82 %) чудово адаптувались до навчальної групи. Можна побачити, що першокурсники 2018 року краще адаптувались у групі, ніж їх попередники. До навчальної діяльності мають низький рівень адаптації 25 студентів (64 %), а 14–36 % відмінно адаптувались до навчання у вnz.

Як бачимо, результат 2018 року дещо різниться порівняно з результатами 2017 року. В 2017 році студенти гірше адапту-

вались до навчальної групи, ніж першокурсники 2018 року, проте рівень адаптованості до навчання залишився практично на тому ж рівні.

Таблиця 2

Особливості адаптованості здобувачів вищої освіти (показники за 2018 рік)

Шкали	Низькі показники адаптації		Високі показники адаптації	
	Кількість	%	Кількість	%
Адаптованість до навчальної групи	7	18	32	82
Адаптованість до навчання	25	64	14	36

Водночас, варто відзначити, що в 2018 році, адаптованість до навчальної групи в соціальних працівників та у психологів однакова, але студенти-психологи гірше адаптувались до навчальної діяльності (рис. 2).

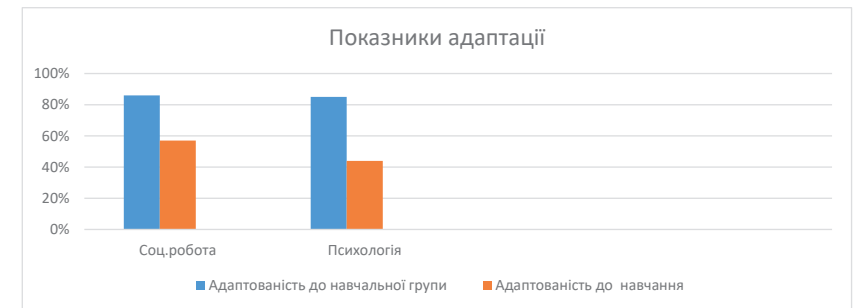

Рис. 2. Диференціація показників адаптованості студентів спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2018 рік)

У 2019 році, провівши чергове опитування за методикою Т. Д. Дубовицької та А. В. Крилова, ми отримали такі результати (табл. 3).

Таблиця 3

**Особливості адаптованості здобувачів вищої освіти
(показники за 2019 рік)**

Шкали	Низькі показники адаптації		Високі показники адаптації	
	Кількість	%	Кількість	%
Адаптованість до навчальної групи	11	21	41	79
Адаптованість до навчання	24	46	28	54

Як бачимо з наведених вище даних, студенти-першокурсники 2019 року чудово адаптувались до навчальної групи — 79 % першокурсників мають високі показники адаптації. Водночас студенти спеціальності «Психологія» в порівнянні зі студентами спеціальності «Соціальна робота» дещо гірше адаптувались до навчання у зво (рис. 3).

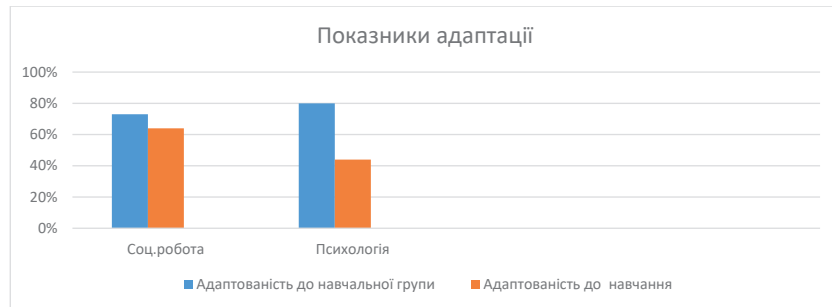

Рис. 3. Диференціація показників адаптованості студентів спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2019 рік)

Використавши багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність» А. Г. Маклакова і С. В. Чермяніна, ми спробували дослідити особистісно адаптивні здібності першокурсників. Опитувальник має такі шкали: (Д) — достовірність, (АЗ) — адаптивні здібності, (НПС) — нервово-психічна стійкість, (КО) — ко-

мунікативні особливості, (МН) — моральна нормативність. На кожне твердження учасник повинен відповісти «так» або «ні».

Отриманий в 2017 році результат опитування першокурсників показав, що студенти нерівномірно представлені у всіх групах адаптивних здібностей.

Водночас, варто відзначити, що студенти спеціальності «Соціальна робота» мають кращі показники адаптивних здібностей високого рівня (рис. 4).

Отриманий в 2018 році результат наведено в таблиці 5.

Як бачимо, загальний відсоток студентів із задовільними та високими (нормальними) показниками адаптивних здібностей значно зріс і складає 85 % від загальної кількості опитаних на противагу 74 % роком раніше.

Таблиця 4

**Визначення адаптивних здібностей першокурсників
(показники за 2017 рік)**

Респонденти	Група з низькими показниками адаптивних здібностей		Група задовільних показників адаптивних здібностей		Група з високими (нормальними) показниками адаптивних здібностей	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Першокурсники	8	26	17	55	6	19

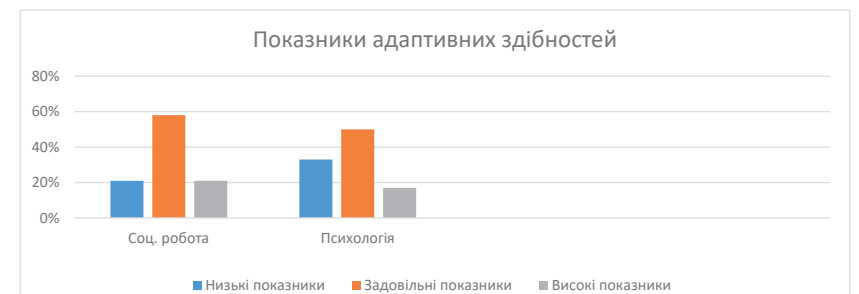

Рис. 4. Диференціація показників адаптивних здібностей першокурсників спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2017 рік)

Таблиця 5
Визначення адаптивних здібностей першокурсників
(показники за 2018 рік)

Респонденти	Група з низькими показниками адаптивних здібностей		Група задовільних показників адаптивних здібностей		Група з високими (нормальними) показниками адаптивних здібностей	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Першокурсники	6	15	25	62,5	9	22,5

В розрізі спеціальностей ситуація виглядає наступним чином (рис. 5).

В 2019 році кількість студентів із задовільними та високими (нормальними) показниками адаптивних здібностей несуттєво зменшилась, проте все ще значно перевищувала показники 2017 року.

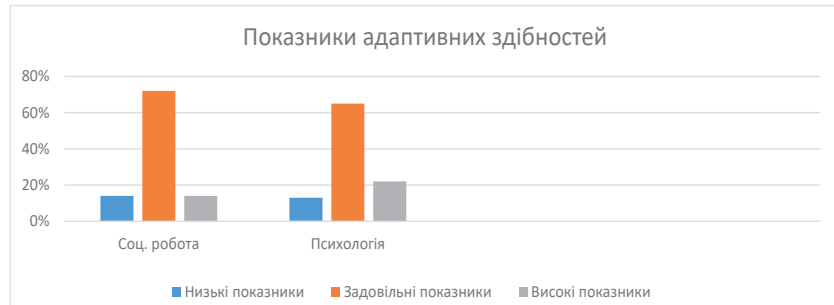

Рис. 5. Диференціація показників адаптивних здібностей першокурсників спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2018 рік)

Заслуговує на увагу й те, що другий рік поспіль студенти спеціальності «Психологія» мають кращі показники високого рівня адаптивних здібностей (рис. 6).

Однак за сукупністю показників відсоток студентів із задовільними та високими (нормальними) рівнем адаптивних здібностей переважає на спеціальності «Соціальна робота».

Таблиця 6
Визначення адаптивних здібностей першокурсників
(показники за 2019 рік)

Респонденти	Група з низькими показниками адаптивних здібностей		Група задовільних показників адаптивних здібностей		Група з високими (нормальними) показниками адаптивних здібностей	
	Кількість	%	Кількість	%	Кількість	%
Першокурсники	10	19	26	50	16	31

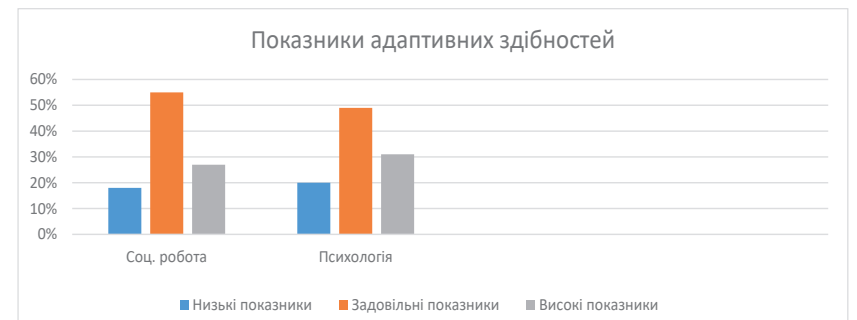

Рис. 6. Диференціація показників адаптивних здібностей першокурсників спеціальностей «Соціальна робота» та «Психологія» (показники за 2019 рік)

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, як бачимо з наведених вище результатів, кількість студентів, що мають низький показник адаптивних здібностей, близька до кількості першокурсників, які відповіли, що їх вибір майбутньої професії був випадковим.

Також нам вдалося частково підтвердити гіпотезу, що особи, які обрали професію, керуючись інтересом до змісту праці і ретельним аналізом своїх можливостей, набагато швидше адаптуються до оточуючого середовища та умов навчання. Водночас студенти, які краще адаптуються до академічної групи, мають вищі показники в навчанні, проте є і винятки.

Необхідно констатувати, що простежується позитивна динаміка як щодо адаптованості першокурсників до навчальної групи, так і до самого навчального процесу. Проте крива зростання адаптованості першокурсників до навчання в зовнішньому цілому не є висхідною.

Дослідження підтверджує думку про те, що частина старшокласників, обираючи майбутню професію, не вдаються до реальної самооцінки як через брак досвіду, так і через відсутність кваліфікованої допомоги з боку працівників школи та батьків. Водночас ті учасники дослідження, які адекватно оцінюють себе, свої можливості і здібності, — дійсно володіють якостями, які необхідні для роботи за обраною спеціальністю.

Професіонал — насамперед той, хто захоплений своєю професією, постійно вдосконалюється та підвищує свою майстерність. А це вже заслуговує поваги з боку колег та роботодавців.

Старшокласники часто при виборі професії не надають цьому належного значення. Інколи вибір відбувається за компанію, тобто навчальний заклад людина обирає за прикладом друга або іншої близької їй людини. Необхідно розуміти, що товариш має зовсім інші бажання та задатки.

Ставлення школяра до самого себе є ключовим моментом в розумінні феномена самовизначення і в значній мірі залежить від його відносин з навколишнім світом (від його ставлення до оточуючих і оточуючих до нього).

Відповідно, профорієнтаційна робота, яка проводиться в закладах загальної середньої освіти, повинна перейти на більш високий, якісний рівень, що сприятиме в подальшому кращій адаптованості першокурсників як до навчальної групи, так і до навчального процесу.

Варто пам'ятати, що в середньому близько 15 % опитаних респондентів не хотіли б іти працювати за обраною спеціальністю, й це швидше за все та категорія людей, яка в майбутньому складе так звану «марну верству».

Список використаних джерел і літератури

1. Адушинова А. Г. Выбор профессии: мотивационный аспект анализа [Електронний ресурс] / А. Г. Адушинова // Вестник Иркутского гос. технического ун-та. — Иркутск: Изд-во Иркутский гос. технический ун-т, 2009. — Т. 37, № 1. — С. 225–229. — Режим доступу: <https://cyberleninka.ru/article/n/vybor-professii-motivatsionnyu-aspekt-analiza/viewer>
2. Андреева Д. А. О понятии адаптация. Исследование адаптации студентов к условиям учебы в вузе / Д. А. Андреева // Человек и общество: уч. зап. — Л.: ЛГУ, 1973. — С. 62–69.
3. Варнавських Н. М. Проблеми професійного самовизначення молоді на сучасному етапі ринкових перетворень / Н. М. Варнавських // Педагогіка і психологія. — 2002. — № 4. — С. 109–115.
4. Гудименко К. М. Професійне самовизначення старшокласників як психолого-педагогічна проблема / К. М. Гудименко // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2015. — № 2 (46). — С. 227–232.
5. Кармалюк С. П. Реалізація молодіжної політики в Україні в сучасних умовах: соціальні та регіональні аспекти / С. П. Кармалюк // Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. — К.: Талком, 2016. — Том. IX: Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія, випуск 9. — С. 258–267.
6. Кенігштейн І. Клас даремних людей [Електронний ресурс] / І. Кенігштейн. — Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/klas-daremnih-lyudey-50019462.html>
7. Климов Е. А. Психология профессионального самоопределения / Е. А. Климов. — М.: АКАДЕМІА, 2004. — 301с.
8. Корнієнко І. О. Професійні орієнтації в системі життєвих стратегій старшокласника / І. О. Корнієнко // Практична психологія та соціальна робота. — 2006. — № 5. — С. 35–38.
9. Лозовецька В. Т. Професійна орієнтація молоді в умовах сучасного ринку праці [Електронний ресурс] / В. Т. Лозовецька — К., 2012. — 157 с. — Режим доступу: <https://lib.iitta.gov.ua/2950/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F.pdf>
10. Миколаєнко А. Професійна орієнтація та професійне самовизначення учнів загальноосвітніх навчальних закладів / А. Миколаєнко, В. Герасимчук // Рідна школа. — 2012. — № 11. — С. 66–70.
11. Харарі Ю. Н. Ці люди стануть зайвими [Електронний ресурс] / Юваль Ной Харарі. — Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/opinion/recommends/maybutnye-svitu-yuval-noy-harari-pro-te-shcho-chekaye-lyudstvo-u-21-stolitii-ostanni-novini-50066647.html>

REFERENCES

1. Adushinova A. G. (2009) Vybor professii: motivacionnyj aspekt analiza /A. G. Adushinova // Vestnik Irkutskogo gos. tehničeskogo un-ta. — Irkutsk: Izd-vo Irkutskij gos. tehničeskij un-t. — T. 37. — № 1. — S. 225–229. Retrieved from <https://cyberleninka.ru/article/n/vybor-professii-motivatsionnyy-aspekt-analiza/viewer>
2. Andreeva, D. A. (1973) O ponjatii adaptacija. Issledovanie adaptacii studentov k uslovijam ucheby v vuze / D. A. Andreeva // Chelovek i obshchestvo: uch. zap. — L.: LGU. — S. 62–69.
3. Varnavskykh N. M. (2002) Problemy profesiinogo samovyznachennia molodi na suchasnomu etapi rynkovykh peretvoren / N. M. Varnavskykh // Pedagogika i psykholohiia. — # 4. — S. 109–115.
4. Hudymenko K. M. (2015) Profesiine samovyznachennia starshoklasnykiv yak psykholoho-pedahohichna problema / K. M. Hudymenko // Pedagogichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii. — # 2 (46). — S. 227–232.
5. Karmaliuk S. P. (2016) Realizatsiia molodizhnoi polityky v Ukraini v suchasnykh umovakh: sotsialni ta rehionalni aspekty / S. P. Karmaliuk // Aktualni problemy psykholohii: zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohii imeni H. S. Kostiuka NAPN Ukrainy. — Tom. IX: Zahalna psykholohiia. Istorična psykholohiia. Etnična psykholohiia. — Vypusk 9. — K.:Talkom. — S. 258–267.
6. Kenihshtein I. (2019) Klas daremnykh liudei / I. Kenihshtein. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/klas-daremnih-lyudey-50019462.html>
7. Klimov E. A. (2004) Psihologija professional'nogo samoopredelenija / E. A. Klimov. — M.: ACADEMIA. — 301s.
8. Korniienko I. O. (2006) Profesiini oriantatsii v systemi zhyttievnykh stratehii starshoklasnyka / I. O. Korniienko // Praktyčna psykholohiia ta sotsialna robota. — #5. — S. 35–38.
9. Lozovetska V. T. (2012) Profesiina oriantatsiia molodi v umovakh suchasnoho rynku pratsi / V. T. Lozovetska — K. — 157 s. Retrieved from <https://lib.iitta.gov.ua/2950/1/%D0%9C%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%84%D1%8F.pdf>
10. Mykolaienko A. (2012) Profesiina oriantatsiia ta profesiine samovyznachennia uchniv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv / A. Mykolaienko, V. Herasymchuk // Ridna shkola. — # 11. — S. 66–70.
11. Kharari Yuval Noi (2020) Tsi liudy stanut zaivymy / Yuval Noi Kharari. Retrieved from <https://nv.ua/ukr/opinion/recommends/maybutnye-svitu-yuval-noy-harari-pro-te-shcho-chekaye-lyudstvo-u-21-stolitti-ostanni-novini-50066647.html>

Кармалюк С. П.

кандидат исторических наук, доцент кафедры педагогики и социальной работы Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича
e-mail: s.karmaliuk@chnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-4944-1638

Сенчонок Ю. А.

магистр социальной работы Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича
e-mail: senchonok.yuliia@chnu.edu.ua

ВЛИЯНИЕ САМООЦЕНКИ ЛИЧНОСТИ НА ВЫБОР ПРОФЕССИИ И АДАПТАЦИИ К ОБУЧЕНИЮ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Рассмотрена проблема профессионального самоопределения молодых людей в контексте выбора будущей профессии. Результаты исследования позволили оценить уровень адаптации первокурсников к новым условиям учебной деятельности и новому коллективу, также удалось определить, какие факторы способствовали выбору будущей профессии. Определено влияние социальных факторов как важной детерминанты карьерных ориентаций. Рассмотрены ключевые подходы к вопросу выбора будущей сферы профессиональной деятельности на базе личностных характеристик студентов-первокурсников.

Ключевые слова: адаптация, профессиональное самоопределение, самосознание, самооценка, способности, карьера.

Karmaliuk S. P.

Candidate of Historical Sciences, Associate Professor,
Head of the department of pedagogy and social work,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
e-mail: s.karmaliuk@chnu.edu.ua
ORCID ID 0000-0002-4944-1638

Senchonok Y. O.

Master of Social Work,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
e-mail: senchonok.yuliia@chnu.edu.ua

**THE INFLUENCE OF PERSONAL SELF-ESTEEM
ON THE CHOICE OF PROFESSION AND ADAPTATION
TO STUDY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS**

Problem statement: Transformational processes inherent in the economic and political life of Ukrainian society significantly affect the employment process of young people. Today, the main factor of social mobility of young people is the profession, because in a post-industrial society, where the development of advanced technologies leads to serious changes in the organization of work, graduates of higher education institutions need a high level of training and skills. As a result, the problem of career guidance work with young people becomes relevant and acute.

Previous research has shown that only 10 % of high school students adequately assess their capabilities and are serious about choosing a future specialty. In most cases, the motives for choosing a profession were as follows: 25 % of students choose a profession on the advice of friends; 17 % on the advice of parents; 10 % of students choose a profession under the influence of the media; others are guided by interest in the content of labor

The aim of the study is to determine the influence of social-psychological and personal factors on the process of professional adaptation of students majoring in “Social Work” and “Psychology” at the Faculty of Pedagogy, Psychology and Social Work of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Conclusions and prospects for further research. So, as we can see from the above results, the number of students with low adaptive abilities is close to the number of freshmen who answered that their choice of future profession was random.

We were also able to partially confirm the hypothesis that individuals who have chosen a profession, guided by interest in the content of work

and careful analysis of their capabilities, adapt much faster to the environment and learning conditions.

Key words: adaptation, professional self-determination, self-awareness, self-esteem, abilities, career.

Стаття надійшла до редакції 01.05.2021